

ЗАКОН

О ОТВАРАЊУ ДОСИЈЕА СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

I ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Предмет закона

Члан 1.

Овим законом уређује се припрема, руковање и коришћење, као и поступак приступа информацијама и надзор над досијеима Безбедносно информативне агенције - БИА Републике Србије, као и досијеа вођених од стране њених правних претходника: Ресора државне безбедности МУП Републике Србије - РДБ, Службе државне безбедности - СДБ, Управе државне безбедности - УДБ и Одељења за заштиту народа - ОЗН (у даљем тексту: Службе безбедности).

Ради остваривања права на приступ информацијама садржаним у досијеима Служби безбедности, овим законом установљава се Комисија за досијее као самосталан државни орган, независан у вршењу својих надлежности (у даљем тексту Комисија).

Циљ закона

Члан 2.

Циљ закона је да се:

1. грађанима, овлашћеним представницима група грађана или организација, односно њиховим правним следбеницима, омогући приступ подацима које су о њима водиле Службе безбедности;
2. грађани, групе грађана и организације заштите од злоупотреба проузрокованих коришћењем података које су прикупиле Службе безбедности, да се омогући рехабилитација жртава и разјасне судбине несталих и умрлих грађана који су били објекат и жртве Служби безбедности;
3. обезбеди дисконтинуитет у раду Служби безбедности у односу на ранији период владавине ауторитарних режима и омогући расветљавање злочина почињених над грађанима од стране Служби безбедности у ранијем периоду, а нарочито у периоду владавине ауторитарних режима;
4. омогући правно заинтересованим странама приступ траженим подацима из архива Служби безбедности, а ради постизања циљева који су утврђени овим Законом.

Дефиниције

Члан 3.

У смислу овог закона:

1) “Досије” је податак односно збирка података које су Службе безбедности водиле о грађанима, групама грађана и организацијама, у периоду од 13. маја 1944. године до дана образовања Комисије за досијее, без обзира на облик и форму документа у коме се подаци налазе.

“Документ” је свако материјално средство (нпр. папир, мангнетна трака, дискета, компакт диск, микрофилм, односно видео или аудио-запис и сл.) на коме је записан или меморисан податак који чини садржину досијеа.

“Тражилац досијеа” је свако физичко и правно лице, односно законски наследник и блиски сродник физичког лица, односно правни следбеник правног лица, као и други субјект који може бити носилац права и обавеза (нпр. група грађана или медији) о коме је Служба безбедности прикупљала податке садржане у досијеима, као и трећа лица, која имају право увида само изузетно, под условима утврђеним овим законом.

Под “законским наследницима и блиским сродницима физичког лица”, у смислу овог закона подразумевају се сродници по правој линији, односно побочној линији закључно са четвртим степеном сродства, као и усвојилац и усвојеник.

Права и обавезе тражиоца досијеа

Члан 4

Свако лице (физичко и правно) има право увида у досије вођен о њему.

Приступ досијеу тражилац остварује упућивањем захтева Комисији за досијеа на начин и у поступку утврђеним овим законом.

Тражилац досијеа који врши увид не сме нарушавати права и законски интерес трећих лица откривањем личних података о њима, допуштањем увида у такве податке или чињењем таквих података доступним јавности, осим ако су трећа лица или њихови законски наследници дали сагласност за откривање, увид или чињење доступним таквих података јавности.

Приликом увида, тражилац досијеа има право да узме свој досије, део досијеа или да затражи његово уништавање у његовом личном присуству, о чему Комисија саставља службени извештај у два примерка, један за тражиоца досијеа а други за Центар за досијее.

Рок за увид у досијее је две године од почетка рада Комисије. По истеку овог рока преостали досијеи се архивирају и могу се и накнадно отворити на образложени захтев тражиоца досијеа.

II КОМИСИЈА ЗА ДОСИЈЕЕ

Положај и састав Комсије

Члан 5.

Комисија за досијее је самосталан и независан орган чије чланове бира и разрешава Народна скупштина Републике Србије.

Чланове Комисије бира Народна скупштина Републике Србије (у даљем тексту: Скупштина), на предлог овлашћених предлагача.

Члан Комисије је изабран ако је за његов избор гласала већина од броја присутних народних посланика.

Комисија се састоји од 7 чланова које именују овлашћени предлагачи.

Овлашћени предлагачи утврђују своје предлоге самостално, а ако се један овлашћени предлагач састоји од више правних субјеката, предлог се утврђује споразумно, међусобним усаглашавањем.

Овлашћени предлагачи

Члан 6.

Овлашћење и дужност да предлажу чланове Комисије за досијее имају:

- 1) Влада Србије;
- 2) Врховни касациони суд Србије;
- 3) Архив Србије;
- 4) удружења, уписана у регистар удружења који води Агенција за привредне регистре која се баве заштитом људских права и
- 5) удружења грађана која се баве питањима демократске и цивилне контроле сектора безбедности.

Организације из става 1. тачке 4. и 5. овог члана морају се у року од 15 дана од усвајања овог закона пријавити надлежном одбору Скупштине ради њихове регистрације као овлашћених предлагача.

Организације из става 1. тачке 4. и 5. овог члана као своје кандидате морају предложити и лица, односно њихове правне следбенике, које су биле жртве Служби безбедности.

Поступак предлагања чланова Комисије

Члан 7.

Сваки овлашћени предлагачи из члана 6. ст. 1. тач. 1-3. предлаже листу од два кандидата за једног члана Комисије, а сваки од овлашћених предлагача из члана 6. ст. 4. и 5. овог закона, предлаже листу од по четири кандидата, за по два члана Комисије.

Скупштина бира чланове Комисије са листи овлашћених предлагача у складу са ст. 1. овог члана.

Лица које овлашћени предлагач предлаже не морају бити из реда овлашћеног предлагача.

Организације из става 1. тачке 4. и 5. овог члана као своје кандидате морају предложити и лица, односно њихове правне следбенике, које су биле жртве Служби безбедности.

Сви овлашћени предлагачи дужни су да предложе кандидате у року од 30 дана од дана ступања на снагу овог закона.

Скупштина бира по једно лице кандидата са листи предлагача из члана 6. став 1. тачка 1-3. овог Закона, односно два члана са листи предлагача из члана 6. став 1. тач. 4. и 5. овог Закона.

У случајевима из члана 6. став 1. тачке 4. и 5. овог закона, податке о невладиним организацијама и удружењима грађана Скупштина проверава код органа надлежних за вођење регистара тих организација, односно удружења, и обавештава их у року од 7 дана након истека рока за пријављивање надлежном одбору Народне скупштине да ли испуњавају услове за предлагање кандидата.

Предлог који се подноси мора бити потписан и оверен од стране овлашћеног предлагача и садржати име и адресу заступника.

Ако је предлог листе кандидата поднет супротно одредбама овог закона, Скупштина ће вратити поднети предлог овлашћеном предлагачу да га у року од 7 дана усклади с овим законом.

Скупштина ће, најмање 15 дана пре одлучивања о избору чланова Комисије, јавно објавити све важеће листе кандидата које су овлашћени предлагачи поднели са основним биографским подацима предложених кандидата.

Уколико са неке од листа кандидата за члана Комисије ниједан кандидат не добије довољан број гласова избор ће се обавити на основу нове листе кандидата коју ће овлашћени предлагач доставити најкасније у року од 7 дана од дана одлучивања о претходно поднетој листи.

Нespoјивост са чланством у Комисији

Члан 8.

Чланови Комисије не могу бити:

- 1) изабрана, именована и постављена лица на републичком и покрајинском нивоу;
- 2) функционери политичких странака;
- 3) лица чије их биографије не чине достојним за обављање ове функције;
- 4) лице које је запослено или је раније било запослено у Служби безбедности, односно лице које је сарадник или је раније било сарадник Служби безбедности.

Кандидат је дужан да овлашћеном предлагачу достави писану изјаву да не постоје сметње за избор утврђене у ставу 1. овог члана.

Мандат чланова Комисије

Члан 9.

Чланови Комисије своју дужност обављају самостално, по знању и савести, у складу са овим законом.

Члану Комисије функција може престати само из разлога и у поступку предвиђеном овим законом.

Нико нема право да на било који начин утиче на рад чланова Комисије, нити су они дужни да поштују било чије инструкције у вези са својим радом, изузев одлука надлежног суда донетих у поступку судске контроле рада Комисије.

Трајање мандата

Члан 10.

Члан Комисије за досијее бира се на период од две године.

Исто лице може бити два пута узастопно бирано за члана Комисије

Престанак мандата члана Комисије

Члан 11.

Мандат члана Комисије може престати у следећим случајевима:

- 1) истеком времена на које је члан Комисије изабран;
- 2) разрешењем из разлога предвиђених овим законом;
- 3) подношењем образложене оставке Скупштини у писаној форми, у ком случају мандат члана Комисије престаје даном избора новог члана Комисије;
- 4) смрћу члана Комисије.

Престанак мандата разрешењем

Члан 12.

Скупштина може на предлог Комисије или на предлог најмање једне трећине укупног броја народних посланика разрешити члана Комисије у следећим случајевима:

- 1) ако је због болести, на основу налаза надлежне здравствене установе, неспособан за обављање дужности члана Комисије у периоду дужем од шест месеци;
- 2) ако се утврди да је при подношењу предлога изнео о себи неистините податке или је пропустио да изнесе податке о околностима из члана 8. овог закона;
- 3) ако се утврди да је у току трајања мандата члана Комисије наступила нека од околности из члана 8. овог закона;
- 4) ако без основаног разлога пропусти или одбије да обавља дужност члана Комисије у периоду од најмање шест месеци непрекидно или у периоду од 12 месеци у коме најмање шест месеци не обавља своју дужност.

Одлука о разрешењу може бити донета само на основу образложеног предлога после спроведеног поступка у коме су утврђене све релевантне околности и у коме је члану Комисије против кога је покренут поступак омогућено да се изјасни о свим околностима.

Разлог за разрешење члана Комисије не може бити политичко или друго уверење, односно чланство у политичкој организацији.

Одлука о разрешењу члана Комисије сматра се усвојеном ако је за њу гласала већина од укупног броја народних посланика.

Суспензија члана Комисије

Члан 13.

Када је поднет предлог за разрешење члана Комисије, Комисија може већином од укупног броја својих чланова донети одлуку да суспендује члана Комисије против кога је поднет предлог за разрешење до доношења одлуке Скупштине, али не дуже од три месеца.

Последице престанка мандата

Члан 14.

Председник Скупштине упућује јавни позив за подношење предлога листе кандидата за поновни избор чланова Комисије најкасније шест месеци пре истека мандата чланова Комисије. Позив се упућује оним овлашћеним предлагачима који су предложили кандидате чији мандат истиче.

Овлашћени предлагачи дужни су да најкасније у року од месец дана од дана упућивања јавног позива доставе Скупштини предлог листе кандидата за упражњена места.

Скупштина доноси одлуку о избору нових чланова Комисије пре истека мандата постојећих чланова.

У случају престанка мандата пре истека времена на које је члан Комисије изабран (смрћу, разрешењем или оставком), овлашћени предлагач који је предложио члана чији је мандат престао на овај начин, дужан је да, без одлагања, а најкасније у року од три месеца, Скупштини достави листу кандидата за упражњено место у Комисије. Скупштина је дужна да у року од 30 дана од дана пријема листе кандидата, изабере новог члана Комисије. Избор се врши на мандатни период од две године, са правом поновног избора.

Избор председника и заменика председника комисије

Члан 15

Председника и заменика председника, Комисија бира из својих редова већином гласова од укупног броја чланова.

За свој рад председник и чланови Комисије имају право на новчану накнаду у висини плате председника, односно судије Врховног суда Србије.

Председник Комисије представља и заступа Комисију, руководи радом Комисије, потписује одлуке Комисије и стара се о њиховом извршавању.

Центар за досијее при Комисији

Члан 16

Сви досијеи Служби безбедности овим законом преносе се у надлежност Центра за досијее као стручне службе Комисије.

Центар има свог Секретара.

Секретара Центра именује и разрешава Комисија већином гласова укупног броја чланова Комисије.

Секретар има стручну службу. Стручну службу Центра предлаже секретар Центра а именује Комисија.

Припрема досијеа

Члан 17.

Пре увида у досије, стручна служба Центра ће:

- 1) издвојити дневнике, забелешке, документе, фотографије и друге предмете из досијеа које су Службе безбедности одузеле и вратити их власницима и њиховим наследницима;

- 2) издвојити документе других органа и организација и институција које се не односе на активности Служби безбедности или мера које су Службе наредиле и вратити их тим субјектима.

Комисија ће претходно сачинити списак свих сарадника Служби безбедности и припадника Служби који су учествовали у праћењу грађана и састављању досијеа са трагичним и тешким последицама за ухођене и обрађиване личности, а ради њихове кривичне и друге одговорности.

Спискови ових лица биће објављени уз извештај о активностима у којима су учествовали.

Припрема, руковање и коришћење досијеа у поседу Центра за досијее уређује се на начин предвиђен актом Центра, након давања мишљења Комисије.

III ПОСТУПАК ПРИСТУПА ДОСИЈЕИМА

Захтев

Члан 18.

Тражилац досијеа подноси писмени захтев Комисији за обавештење о томе да ли је о њему вођен досије од стране Служби безбедности.

Захтев задржи: назив Комисије, име, презиме и адресу тражиоца, као и друге податке који могу да олакшају налажење траженог досијеа.

Ако тражилац није у могућности да сам изврши увид у досије, дужан је да у захтеву наведе да му је ради коришћења права на увид потребна помоћ пратиоца кога сам у захтеву одређује.

Елементи захтева када захтев подноси блиски сродник или правни следбеник

Члан 19

Када захтев подноси блиски сродник односно наследник преминулог, прилаже се извод из матичне књиге умрлих или одлука суда о проглашењу несталога лица за умрло, доказ о сродству и решење о наслеђивању.

Када је тражилац правно лице, захтев подноси овлашћено лице правног лица. Када захтев подноси правни следбеник правног лица, уз захтев се подносе и докази о правном следбеништу.

Упућивање захтева Центру за досијее

Члан 20.

Комисија евидентира преспеле захтеве.

Комисија, затим, прослеђује захтев Секретару Центра за досијее одмах, а најкасније у року од 48 часова од момента достављања захтева.

Ако захтев не садржи податке из ст. 2-4 овог члана, односно ако захтев није уредан, Секретар Центра ће, без одлагања, тражиоца досијеа поучити како да те недостатке отклони, односно да достави тражиоцу упутство о допуни.

Рокови

Члан 21.

Секретар Центра је дужан да најкасније у року од 15 дана од дана пријема захтева писмено одговори подносиоцу да ли постоји или не постоји досије о њему, те да у обавештењу одреди време место и начин увида у досије.

Уколико досије постоји, при достављању података о поступању по захтеву, достављању податка и месту времену и начину увида у досије Секретар Центра, обавештава Комисију, која уноси податке у евиденцију.

Захтев Комисије

Члан 22.

Уколико ни у року од 15 дана о пријему захтева, Секретар Центра не обавести тражиоца да ли постоји досије о њему или не, о разлозима неподношења обавештења дужан је обавестити тражиоца и Комисију, следећег, првог дана након истека овог рока.

Уколико су разлози за необавештавање неоправдани, Комисија може, самостално или на предлог тражиоца, разрешити Секретара функције.

Члан 23.

Тражиоцу досијеа увид у документ се мора омогућити најкасније у року од 15 дана од дана пријема обавештења о постојању досијеа о тражиоцу.

Уколико подносилац захтева због болести или друге објективне спречености није у могућности да оствари приступ и увид у досије у времену и на месту одређеном обавештењем Комисије, писмено ће обавестити комисију о разлозима његове спречености и о времену када ће моћи да оствари своје право.

Члан 24.

Пошто узме свој досије или део досијеа, тражилац има право да наложи и уништавање, евентуалних, дупликата или копија свог досијеа или његових делова.

Запослени у Службама безбедности или они који су били запослени у Службама безбедности, као и сарадници Служби безбедности и они који су били сарадници служби безбедности, немају право да узму свој досије или делове досијеа, нити да наложе уништавање досијеа или делова досијеа. Њима припада право да узму оверену копију свог досијеа или његових делова.

IV ПРЕДАВАЊЕ ДОСИЈЕА КОМИСИЈИ

Начин и рокови предаје досијеа

Члан 25.

Безбедносно - информативна агенција Републике Србије је дужна да у року од 30 дана од дана почетка рада Комисије преда Комисији досијее, њихове дупликате и копије као и све пратеће документе садржане у досијеу.

V КАЗНЕНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 26.

Ко без писане сагласности субјекта података (тражиоца досијеа) јавно саопшти, допусти увид или открије податке из досијеа казниће се затвором од шест месеци до пет година.

Члан 27.

Одговорно лице Центра за досијее које изради оверену копију досијеа Служби безбедности, која је у супротности са оригиналом досијеа, казниће се затвором у трајању од најмање три године.

Члан 28.

Одговорно лице Центра за досијее које не обавести тражиоца досијеа у року утврђеном чл. 21. овог закона, односно које не омогући тражиоцу увид у досије у року утврђеном у чл. 23. овог закона, казниће се Новчаном казном од 1.000.000 до 5.000.000 динара

VI ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 29.

Скупштина ће донети одлуку о избору чланова Комисије предложених од стране овлашћених предлагача из члана 6. овог закона у року од 15 дана од дана истека рока за подношење предлога за избор.

Члан 30.

Комисија ће се конституисати у року од 15 дана од дана избора чланова.

Комисија је дужна да на конститутивној седници изабере председника и заменика председника Комисије, да донесе Статут, Пословник о раду и опште акте о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у Центру за досијее.

Комисија и председник Комисије дужни су да у року од 30 дана од дана доношења општих аката из става 1. овог члана изврше пријем у радни однос и распоређивање потребног броја запослених у Центру.

Комисија почиње са радом даном конституисања.

Влада Републике Србије ће у року од 30 дана од дана ступања на снагу овог закона обезбедити просторне, техничке, финансијске и друге материјалне услове за почетак рада Комисије и Центра за досијее.

Члан 31.

Комисија за досијее именоване Секретара Центра у року од 30 дана од дана одржавања Конститутивне седнице Комисије.

Секретар може препоручити Комисији лица која ће бити примељена у радни однос.

Члан 32.

Контролу рада Комисије врши Народна Скупштина Републике Србије. Председник Комисије је дужан да Народној Скупштини Републике Србије сваких шест месеци подноси редован извештај о раду Комисије.

Члан 33.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у «Службеном гласнику Републике Србије».

О Б Р А З Л О Ж Е Њ Е

I УСТАВНИ ОСНОВ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Уставни основ за доношење овог закона је члан 97. тачка 2. Устава Републике Србије, по којем Република Србија уређује и обезбеђује остваривање и заштиту слобода и права грађана, а у вези са чланом 51. став 2. који прописује да свако има право на приступ подацима који су у поседу државних органа и организација којима су поверена јавна овлашћења, у складу са законом.

II РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ОВОГ ЗАКОНА

Мотив за доношење овог Закона је пре свега садржан у обавези да се у Републици Србији успостави систем демократске и цивилне контроле Служби безбедности, као и да се демистификује и квалификује њихова улога у прогону грађана Србије.

Доношење овог Закона ће представити јасно изражену политичку вољу да се у Србији започне поступак суочавања са прошлошћу, лустрације и поступак утврђивања истине и одговорности за почињене злочине.

Закон чије се доношење предлаже припада типу општих аката којима се регулишу начин остваривања и заштита људских права и слобода. Циљ доношења овог Закона је да се обезбеди дисконтинуитет у раду Служби безбедности у односу на ранији период владавине и омогући расветљавање злочина почињених над грађанима од стране Служби безбедности у ранијем периоду а нарочито у периоду владавине ауторитарних режима, као и да се грађанима омогући не само увид у досијее које су о њима водиле Службе безбедности, него и располагање досијеима.

Циљ предлагача овог Закона је и да се посебно расветле злочини који су почињени од стране припадника Служби безбедности и да се омогући рехабилитација жртава и разјасне судбине несталих и умрлих грађана који су били објекат и жртве Служби безбедности.

Намера предлагача овог Закона је и да се отварањем досијеа Служби безбедности омогући истраживање историјског наслеђа Републике Србије у новијем периоду и да се детаљније истражи природа и систем деловања репресивних режима у периоду од формирања Служби безбедности и њиховог рада против грађана Србије.

Доношење овог Закона је неопходно и са становишта да су све земље које су биле суочене владавином репресивних режима, чија главна карактеристика је била употреба државног апарата против сопствених грађана, донеле сличне законе којима су отвориле досијее који су вођени о грађанима и омогућиле истраживање свог мрачног наслеђа^{1[1]}. Управо су њихова искуства у овој материји коришћена у циљу стварања норми овог Закона.

^{1[1]} Закон о досијеима службе државне безбедности бивше Демократске Републике Немачке; Закон о коришћењу личних досијеа и разоткривању Секуритатеа као политичке полиције Румуније; Закон о поступању са личним досијеима вођеним од стране службе државне безбедности Македоније и Закон о отварању

III ОБЈАШЊЕЊЕ ОСНОВНИХ ПРАВНИХ ИСТИТУТА И ПОЈЕДИНАЧНИХ РЕШЕЊА

Модел Закона о отварању досијеа служби безбедности у Републици Србији састоји се из 6 делова: I ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ обухвата чланове 1-4; II КОМИСИЈА ЗА ДОСИЈЕЕ чланове 5-17; III ПОСТУПАК ПРИСТУПА ДОСИЈЕИМА чланове 18-24. IV ПРЕДАВАЊЕ ДОСИЈЕА КОМИСИЈИ члан 25; V КАЗНЕНЕ ОДРЕДБЕ чланове 26-28 и VI ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ чланове 29-33.

Делом и ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ, кроз четири посебна члана, обухваћени су предмет, циљеви, дефиниције и права и обавезе тражиоца досијеа.

Најпре је, у члану 1. одређен предмет закона. Овим законом уређује се припрема, руковање и коришћење, као и поступак приступа информацијама и надзор над досијеима Безбедносно информативне агенције - БИА Републике Србије, као и досијеа вођених од стране њених правних претходника: Ресора државне безбедности МУП Републике Србије - РДБ, Службе државне безбедности - СДБ, Управе државне безбедности - УДБ и Одељења за заштиту народа - ОЗН (у даљем тексту: Службе безбедности). У ставу 2. члана 1, утврђено је, да се ради остваривања права на приступ информацијама садржаним у досијеима наведених субјеката оснива ново, независно и непристрасно тело, која ће се старати о досијеима грађана - Комисија за досијее.

У члану 2 Циљ закона, дат је правно-политички контекст услед кога је произашла потреба за доношењем овог Закона, у сврха која се њиме жели постићи.

Као што је то уобичајено у основним одредбама, већ у члан 3. садржи дефиниције кључних израза, односно појмова који се употребљавају у законском тексту, ради њиховог једнозначног коришћења и јединствене примене у пракси, односно да би се обезбедила њихова једнообразна интерпретација и тиме допринело њиховом правилном разумевању у складу са интенцијама предложеног закона.

Чланом 4 Модела, утврђена су Права и обавезе тражиоца досијеа. Модел предвиђа да свако лице (физичко и правно) има право увида у досије вођен о њему. Приступ досијеу тражилац остварује упућивањем захева Комисији за досијее на начин и у поступку утврђеним у каснијим деловима предложеног Модела. У ставу 4. овог члана, утврђени су начини поступања са досијеом након увида тражиоца у досије. На вољи тражиоца остављено је да досије може узети у целини или делимично, или затражити његово уништавање у личном присуству.

Тражилац досијеа који врши увид не сме нарушавати права и законски интерес трећих лица откривањем личних података о њима, допуштањем увида у такве податке или чињењем таквих података доступним јавности, осим у случају утврђеном у ст. 3 члана 4. Модела закона. Такође, чланом 4, ст. 5. утврђен је рок у коме се може извршити увид у досије. То је рок од две године, након кога се досијеи архивирају, а могу се накнадно отворити само на образложни захтев тражиоца досијеа.

У делу II КОМИСИЈА ЗА ДОСИЈЕЕ (чл. 5-17) разрађен је положај и састав Комисије, утврђена је листа овлашћених предлагача чланова Комисије, затим, начин предлагања, неспојивост са чланством у Комисији, мандат и трајање мандата чланова комисије, начин престанка мандата члана комисије, суспензија чланова комисије, последице престанка мандата,

избор председника и заменика председника комисије, формирања Центра за досијее при Комисији као и начин припреме досијеа.

С обзиром да су различити облици тајних служби утврђених у члану 1. овог Модела закона, у ранијем периоду али и данас, злоупотребљавали односно злоупотребљавају прикупљене податке, те да су често и још увек јесу централно место репресије над грађанима, свакако да такве Службе представљају основно недемократско оружје у рукама оних који су владали или владају.

Зато је било неопходно да се Моделом закона уведе нови, независан и самосталан инокосни или колегијални орган, кога ће чинити односно представљати непристрасни и од власти независни људи. У Немачкој је то Савезни комесар за досијеа Службе државне безбедности бивше Демократске Републике Немачке, установљен Законом о досијеима Штазија од 20. децембра 1991. године, а у Румунији, Државни савет за проучавање архиве Секуритатеа, основан Законом о коришћењу личних досијеа и разоткривању Секуритатеа као политичке полиције, усвојен крајем 1999. године. Слични органи и тела, основани су и законима других земаља у транзицији, након пада тоталитаристичких режима.

У том смислу, нарочито је требало предложеним решењима обезбедити независан и непристрасан рад Комисије, што је и учињено кроз чланове који се односе на положај и састав Комисије (члан 5); кроз утврђивање независних овлашћених предлагача чији представници чине већину у саставу Комисије и поступак предлагања чланова.(члан 6. ст. 1 тач. 4-5 и члан 7. ст. 1 Модела закона). Треба такође указати и на формулацију садржану у члану 6. ст. 3 овог закона, које обезбеђује учешће жртава Служби безбедности у раду Комисије.

У члановима који се односе на мандат чланова Комисије (чл. 9-14) такође су садржана решења која треба да обезбеде независност чланова али и решења која треба да обезбеде континуиран рад Комисије и у случају престанка мандата неког од чланова.

Као орган у саставу Комисије, предвиђено је оснивање Центра за досијее, као стручне службе Комисије. Секретара центра именује и разрешава Комисија, већином гласова укупног броја чланова комисије (члан 16 Модела закона).

У члану 17. ст. 1 утврђено је шта стручна служба Центра треба да уради са досијеима пре увида у досије. У том смислу, реч је о фази која претходи поступку приступа досијеима.

Комисија има обавезу да сачини списак свих сарадника Служби безбедности и припадника Служби који су учествовали у праћењу грађана и састављању досијеа која су узроковала трагичне и тешке последице за ухођене и обрађиване личности, а ови спискови ће бити објављени (члан 17. ст. 2 и 3).

Део III ПОСТУПАК ПРИСТУПА ДОСИЈЕИМА утврђује начин приступа досијеима тражиоца. У њему су обрађене одредбе које се односе на *писмени захтев тражиоца*(члан 18) односно његових блиских сродника или правних следбеник (члан 19). Затев се упућује Комисији која евидентира захтеве, а затим их прослеђује Секретару Центра за досије у року утврђеном у члану 20 ст. 2. Секретар Центра је дужан да уколико је захтев уредан, најкасније у року од 15 дана од дана пријема захтева писмено одговори подносиоцу да ли постоји или не постоји досије о њему, те да у обавештењу одреди време, место и начин увида у досије (члан 21). Тражиоцу се увид у документ мора омогућити најкасније у року од 15 дана од дана пријема обавештења о постојању досијеа о тражиоцу. Модел садржи и решење у случају да подносилац није у

могућности услед болести или друге објективне спречености да оствари приступ и увид у досије у времену и на месту одређеном обавештењем Комисије (члан 22).

Тражилац може изјавити жалбу, када сматра да оверена копија досијеа не одговара оригиналном досијеу, у року од 15 дана од дана извршеног увида, након чега, сама Комисија врши увид у оригинални досије. Тражилац има право да затражи уништавање свих копија пошто узме свој досије, али ово право немају лица која се налазе на списку сарадника служби безбедности (члан 24).

Део IV ПРЕДАВАЊЕ ДОСИЈЕА КОМИСИЈИ састоји се из само једног члана (чл. 25) којим је утврђено да је Безбедносно-информативна агенција Републике Србије, дужна да у року од 30 дана од дана почетка рада Комисије, преда Комисији досијее, њихове дупликате, копије, као и све пратеће документе садржане у досијеу.

Део V КАЗНЕНЕ ОДРЕДБЕ састоји се из три члана (26-28) која се односе на 2 нова кривична дела која могу настати у вези са коришћењем и обрадом досијеа (чла. 26-27) и једну одредбу која се односи на прекршајну одговорност одговорног лица Центра за досијее у случају када оно не обавести тражиоца досијеа у року утврђеном у члану 21 овог Модела закона.

Део VI ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ (члан 29-33) 4 прелазне (чл. 29-32) и једну завршну одредбу (члан 33). Прелазне одредбе прописују неопходне мере и активности које се морају предузети након ступања овог закона, а који се односе на: рок у Које Скупштина доноси одлуку о избору чланова Комисије (члан 30), рокове конституисања Комисије, доношења општих аката Комисије, и обавези Владе Србије да обезбеди у року утврђеном Моделом одговарајуће просторне, техничке, финансијске и друге материјалне услове за почетак рада Комисије и Центра за досијее (чл. 29); односно рок за именовање секретара Центра од Стране Комисије (члан 32). Чланом 33. одређено је ко и на који начин врши контролу над радом Комисије.

Завршном одредбом (члан 33) одређује се почетак примене закона, тј. «рок чекања» који износи седам дана, будући да је предвиђено да овај закон ступи на снагу осмог дана од дана објављивања у «Службеним гласнику Републике Србије».

IV ПРОЦЕНА ИЗНОСА ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА ПОТРЕБНИХ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ОВОГ ЗАКОНА

За спровођење предложеног закона потребно је осигурати додатна средства у оквиру буџета Републике Србије, како би се створили неопходни услови за неометан и слободан рад Комисије и Центра за досијее, односно запослених у њему.

V ОПШТИ ИНТЕРЕС ЗБОГ КОЈЕГ СЕ У ПОЈЕДИНИМ ОДРЕДБАМА ПРЕДЛОГА ЗАКОНА ОБУХВАТА И ПЕРИОД ПРЕ СТУПАЊА НА СНАГУ ОВОГ ЗАКОНА

Предлогом закона, у члану 33, утврђено је да закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у Сл. гласнику Републике Србије, али је у појединим одредбама предлога закона: чл. 1, 3 и други, наведено да је досије податак, односно збирка података које су службе водиле о грађанима у периоду од 13. маја 1944. године до дана образовања Комисије за досијее. Општи интерес је стављање грађана у исти положај за остваривање и заштиту својих права и исправљање историјских неправди, као и утврђивање кривичне и друге одговорности сарадника Служби безбедности који су учествовали у праћењу

грађана и састављању досијеа са трагичним и тешким последицама за ухођене и обрађиване личности у горе наведеном периоду.

VI РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА ПО ХИТНОМ ПОСТУПКУ

Предлагач закона предлаже да се овај закон донесе по хитном поступку ради остваривања безбедности грађана и остваривања цивилне контроле над радом Служби безбедности и других органа и организација, у складу са законом.

VII АНАЛИЗА ЕФЕКТА ПРОПИСА

Усвајањем и спровођењем овог закона створили би се услови за даљу демократизацију друштва, правну сигурност грађана, дисконтинуитет у раду Служби безбедности, исправљање историјских неправди, утврђивање кривичне и друге одговорности лица која су учествовала у праћењу грађана са трагичним и смртним последицама.